

L'estil és net, segur, clar i sobri. La sintaxi es modula ajustada, a cops sinuosa i gairebé sempre un punt joganera. El lèxic bascula entre la polidesa de l'ortodòxia i l'opció de tirar pel dret quan cal defugir els postissos massa encarcerats de la norma. Per aquesta raó, Quim Monzó sembla els contes amb mots del tipus "nòvio", "guapa" i "querida", i sistematitza formes com "pendre", "digue'm" i "coneixe'l". Són detalls que potser duren la felicitat a les llars dels "ligths" en el debat sobre el català, tot i tractar-se, només, dels paranys d'un miratge. De temps enrere, Quim Monzó ha deixat clar que té esmolat el coneixement de la llengua i no hi ha cap perill que el català que tragina s'aboqui a l'empobriment que suposen algunes de les propostes dels teòrics del GEC.

Just allò que dóna força l'estil monzonià és la consciència de tenir-ho tot controlat, de saber que no se li escapen els detalls menuts i que es tiben al màxim les possibilitats del lèxic i de la sintaxi. Per això executa una cal·ligrafia formal que té la gràcia d'oscil·lar entre la llibertat i l'acadèmia, d'harmonitzar els detalls d'un apamat sentit de la llengua amb l'heterodòxia puntual de les transgressions desencarceradores que li convenen. En el context i tram de dels seus contes casen més els "nòvios" que no pas els "promesos", i posar "formosos/es" en comptes de "guapos/es" seria postís, inoportú i, fins i tot, potser frívol. Diria, però, que s'equivoca quan converteix les germanastres de la Ventafocs en "querides" reials. Trobo que l'heterodoxia és massa llepada quan la llengua té formes vives, com ara "amant" i "amistançada", i no calia donar peixet a la flaca dialectalitzadora del català.

L'art de la cal·ligrafia

He començat amb un paràgraf -segurament massa llarg- sobre alguns usos d'estil i de llengua, amb el convenciment que, en el cas de Quim Monzó, com en altres escriptors cabdals, és més important la cal·ligrafia que no pas el dictat, l'estil més l'argument i l'exercici formal més que no pas el tramata costumista que s'ajeu darrera de cada relat. Així com Mallarmé encetava un poema impagable queixant-se que la carn era trista i ja havia llegit tots els llibres, arriba un moment que el lector ja coneix totes les històries i ha vist totes les pel·lícules, per més inversemblants, singulars i originals que semblin els arguments que s'hi amaguen. Just per aquesta raó, allò que importa és el tractament, la manera de narrar, el traç de la forma, els moviments interiors i l'escriptura entesa, sobretot, com a estil. Un conte com ara L'enteniment pot servir per a il·lustrar fefaentment allò que miro d'explicar. La història és tan banal i intranscendent que a penes si existeix i no té cap importància. La gràcia del conte -just dues pàgines- és el dibuix interior, la marca de l'estil, l'estratègia del plantejament, la consciència que tot hi és mesurat i l'equilibri de l'escriptura. Només unes frases de més o un parell de ratlles de menys segurament el trencarien, aquest equilibri, i ja no hi hauria art de la narració.

Això mateix es pot aplicar a altres exemples d'El perquè de tot plegat i destriaria, sobretot, el primer, L'honestetat, que em sembla un dels millors del recull a la vora de la impecable duresa de Vida matrimonial o del joc de Quarts d'una. Models d'un treball ajustat, sobri i precís, contes presidits per una retòrica d'absències, una nuesa d'estils sense brodats, florideses ni farbalans. No tots els títols, però, tenen el mateix tremp. Hi ha facècies que no passen de ser un mer acudit i algun exercici de mans que tampoc no passa d'això: un senzill exercici de dits. Comproveu-ho, si cal, a La submissió, El cicle menstrual o La fe. També és cert, però, que només perquè hi ha la gimnàstica d'un ofici previ, es poden tocar, quan cal, altres partitures i

músiques de més complexitat i virtuosisme.

Un aparador de dubtes

No és difícil d'aplegar els trenta contes d'El perquè de tot plegat en un esquema de tres apartats. Una vintena plantegen situacions domèstiques, detalls d'incomunicació i problemes diversos de les relacions de parella. N'hi ha un parell o tres que són un punt més transcendents i universalistes, i la resta juguen a remenar i a capgirar els tòpics dels contes tradicionals. Aquests darrers acosten Quim Monzó a una revisió de la mitologia de l'imaginari infantil i de l'estirabot amb els tòpics que, entre altres autors, ha conreat també Michel Tournier.

Tot i l'esquema dels tres apartats, El perquè de tot plegat funciona com un volum amb un gran sentit de la unitat i amb un fil conductor que el travessa de cap a cap: la incertesa humana. Els personatges que s'hi passegen dubten sempre i els diversos contes ofereixen un autèntic catàleg de vacil·lacions i titubeigs. Es per aquesta raó que el volum funciona com un aparador o un manual d'incerteses i, segurament, el model que millor ho sintetitza és el boletaire cagadubtes del conte La micologia. El pobre home no sap què triar quan el gnom d'un bolet -un ou de reig bord- li ofereix la possibilitat de fer realitat el desig que vulgui. L'encert de la tria, però, no fa altra cosa que allargar, vés a saber fins on, aquest autèntic filaberquí d'incerteses. En el fons, l'única certesa és saber que el dubte profund i la incertesa han acompanyat, de sempre, l'home.

A El perquè de tot plegat, però, n'hi ha d'altres, de certes, que són fonamentals en termes literaris. La certesa del talent narratiu acarat al repte de la simplicitat i de la síntesi, la de l'art essencial d'una retòrica sense retòrica i la que confirma, si no ho sabíem, que el joc amb la pròpia capacitat de sorpresa és, encara, el toc de gràcia dels bons contes.

Isidor Cònsul